

مأخذشناسی توصیفی

حضرت امام صادق
علیه السلام

مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة

تهران، ۱۳۹۷

عنوان و نام پدیدآور	: مآخذشناسی توصیفی حضرت امام صادق علیه السلام - پدیدآورندگان: پژوهشگران مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة
مشخصات نشر	: تهران، انتشارات میراث شرق، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	: تک جلدی گالینگور
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۳۰-۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: فهرست نویسی بر اساس تک جلد، ۱۳۹۵.
یادداشت	: تک جلد (چاپ اول ۱۳۹۶) (فیبا).
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة
یادداشت	: واژه نامه - کتابنامه - نمایه.
مندرجات	: حضرت امام صادق علیه السلام - مآخذشناسی توصیفی
موضوع	: جعفر بن محمد (ع)، امام ششم، ۸۳ - ۱۴۸ ق. -- دایره المعارف ها
موضوع	: Imam VI, 702- 765 -- Encyclopedias Jafar ibn Muhammad
موضوع	: جعفر بن محمد (ع)، امام ششم، ۸۳ - ۱۴۸ ق. -- فضایل
موضوع	: Jafar ibn Muhammad Imam VI. -- Virtues
موضوع	: جعفر بن محمد (ع)، امام ششم، ۸۳ - ۱۴۸ ق. -- کتابشناسی
موضوع	: Imam VI, 702- 765 -- Bibliography Jafar ibn Muhammad
رده بندی دیویی	: ۰۶/۲۹۷۹۵۵۳
رده بندی کنگره	: ۸۱۶۹/۱/ م۲ ۱۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۵۵۴۹۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۳۰-۰-۲ مآخذشناسی توصیفی حضرت امام صادق علیه السلام

ناشر: انتشارات میراث شرق
نوبت چاپ: اول
سال چاپ: ۱۳۹۷
پدیدآورندگان: پژوهشگران مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة
سرپرست طرح: محمد اسمدی
سرگروه محققین: سلمان حبیبی
سرگروه نظارت علمی: محمدعلی شاه آبادی
ویراستار و نمونه خوان: گروه ویراستاران
سر ویراستار: مریم مؤیدی
صفحه آرا: معصومه محمدی
طراح جلد: مریم ماهر
مدیر تولید: سیدمحمد مهدی شهرستانی
حروف متن: میترا ۱۱
چاپ و صحافی و لیتوگرافی: انتشارات زاگرس
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
بها: ۱۷۰۰۰۰ ریال
نشانی: تهران، کامرانیه، خیابان کلهری، پلاک ۱۲

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بانوپیسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۸	اهداف مآخذشناسی
۸	ساختار مآخذشناسی
۹	صورتحندی متن و شیوه تدوین
۱۱	کتاب عربی
۱۸۳	کتاب فارسی
۴۶۳	کتاب لاتین
۴۷۹	پایان نامه‌ها
۶۶۳	مقالات (۱)
۸۶۱	مقالات (۲)
۱۰۸۹	مقالات (۳)
۱۱۴۹	عناوین مقالات روزنامه‌ها
۱۳۱۷	نمایه‌ها
۱۳۱۹	نمایه پدیدآورندگان
۱۳۴۹	نمایه موضوعی
۱۴۱۳	نمایه ادیان، مذاهب و فرق
۱۴۱۹	نمایه اعلام و اشخاص
۱۴۴۱	نمایه اماکن

پیشگفتار

در گستره جهان و در دایره سده‌های پیشین و پسین تاریخ اسلام، تشیع را در بُعد علمی‌اش با نام امام جعفر صادق علیه‌السلام می‌شناسیم. ششمین پیشوایی که در دوران زندگی و امامت خویش با بهره‌گیری از فضای حاکم بر جامعه اسلامی آن روزگار، افق‌های تازه‌ای از دانش را به روی صدها شاگرد زانو زده در محضر خویش و هزاران هزار دانش‌دوستان در هر یک از مکتبش در سده‌های بعد گشود. همین نقش محوری و شخصیت‌کانونی امام صادق علیه‌السلام است که سبب شده تا اندیشمندان حوزه‌های گوناگون علمی بر آن شوند تا پیرامون ابعاد مختلف زندگی آن امام بزرگوار و تأثیر بی‌همتای آن حضرت در میان جوامع اسلامی به تحلیل و بررسی بپردازند و مجموعه‌هایی گران‌سنگ و ارزشمند را فراهم آورند.

نظر به اهمیت آشنایی با مجموعه این مطالعات و آثار، «پروژه آموزش عالی دارالحکمة» بر آن شده است تا با پژوهشی درازدامن، به شناسایی و گردآوری اطلاعات جامعی در این زمینه دست یازد و آن را طی چندین مرحله در اختیار پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار دهد.

نخست با دسته‌بندی موضوعات مرتبط با این موضوع در کارگروه‌های متعدد پژوهشی، نقشه راه مؤسسه برای این پژوهش گسترده ترسیم شد و در آن، اصول و چارچوب‌های کار مشخص گردید. و پژوهشگران بر آن اساس به جمع‌آوری اطلاعات لازم و مورد نیاز پرداختند تا برآیند کار در مجلداتی منعکس شود.

یکی از دشواری‌های کار در مرحله جمع‌آوری داده‌ها، توجه ما به بُعد جهانی موضوع و شناسایی اطلاعات مورد نظر در گستره بین‌المللی بود. به عنوان مثال، مصمم بودیم میزان نفوذ مذهب جعفری در سرزمین‌های گوناگون را به دست آوریم؛ کاری به‌شدت سخت و توان‌فرسا که نبود دسترسی به آمار دقیق آن را سخت‌تر می‌کرد.

خوانندگان گرامی با ملاحظه برنامه این مؤسسه در تدوین این اثر، که در یادداشت سرپرست طرح، در جلد نخست دوره ۱۶ جلدی دانشنامه حضرت امام صادق علیه‌السلام آمده است، با جزئیات رویکرد ما در این طرح آشنا خواهند شد و به فراخ‌دامنی عرصه‌های این طرح گواهی خواهند داد.

اینک اما آنچه پیش روی شماست، تنها بخشی از این برنامه تحقیقی است که به کتاب‌شناسی،

مقاله‌شناسی و معرفی پایان‌نامه‌های به سامان رسیده و سرانجام به شناسایی پدیدآورندگان این آثار در زمینه‌های «قرآن و تفسیر»، «حدیث»، «کلام»، «فقه و احکام»، «فلسفه و عرفان»، «اخلاق، سیاست و تربیت»، «علوم رفتاری و اجتماعی» و دیگر دانش‌ها نظیر طب، نجوم و... می‌پردازد.

پس از پیمودن مسیری که براساس این نقشه راه بدان دست یافته‌ایم، خواهیم توانست با دستی پر و دیده‌ای باز، به مرحله بعد گام نهیم و پروژه «آسیب‌شناسی و نیازسنجی» را در برنامه خویش قرار دهیم؛ امری که جز با کمک و همراهی پژوهشگران میسر نخواهد شد و از همین جا تمامی پژوهشگران و علاقه‌مندان را به مشارکت در این طرح پژوهشی فرا می‌خوانیم.

آنچه در پی می‌آید، شرحی اجمالی از اهداف، ساختار، شیوه تدوین و صورت‌بندی متن این مآخذشناسی است که خالص آن برای بهره‌گیری بهینه از این مجموعه، مفید و بلکه ضروری است.

اهداف مآخذشناسی

در این مآخذشناسی تلاش شده، با نام «عنوان کتاب‌های مستقل درباره «امام صادق علیه‌السلام» به زبان فارسی و عربی، و نیز برخی عنوان کتاب‌ها» مشتمل بر مطالبی با کلیدواژه «امام صادق علیه‌السلام»، با ذکر دقیق نشانی مطالب مورد نظر در آن کتاب، آورده و توصیف شود. افزون بر این، شماری از پایان‌نامه‌ها و مهم‌ترین مقالات مکتوب مرتبط با کلیدواژه «امام صادق علیه‌السلام» معرفی خواهد شد. اهم اهداف مدنظر در این پژوهش عبارتند از:

- ایجاد یک گردایه اطلاعاتی جامع از مآخذ و مکتوبات موجود در حوزه معارف امام صادق علیه‌السلام
- ارزیابی منابع موجود و نیز پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه معارف امام صادق علیه‌السلام
- زمینه‌سازی برای تدوین دایره‌المعارف بزرگ اهل بیت
- زمینه‌سازی برای تأسیس کتابخانه تخصصی بین‌المللی پیامبر و اهل بیت

ساختار مآخذشناسی

۱. مآخذشناسی حضرت امام صادق علیه‌السلام، جامع (exhaustive) است نه گزیده (selective)؛ در این اثر بیش از سه هزار کتاب، مقاله و پایان‌نامه با موضوع زندگی امام صادق علیه‌السلام معرفی شده است.
۲. این مآخذشناسی، توصیفی (descriptive) است، نه تحلیلی و انتقادی (critical/analytical) و نه آماری (statistical).
۳. زبان اصلی این مآخذشناسی، فارسی است؛ و تمام منابعی که از زبان‌های عربی، انگلیسی، فرانسوی، ترکی، اردو و دیگر زبان‌ها آورده شده‌اند نیز به زبان فارسی معرفی و توصیف شده‌اند.
۴. ترتیب آمدن منابع در این کتاب‌شناسی، براساس الفبای نام کتاب‌ها است.
۵. نویسندگان و پدیدآورندگان منابع یاد شده در این کتاب‌شناسی از ملیت‌ها و مذاهب مختلف هستند؛

اما اغلب منابع، مربوط به نویسندگان مسلمان است.

۶. مبدأ زمانی خاصی برای این کتاب‌شناسی در نظر گرفته نشده است، لکن آثار مورد نظر تا پایان سال ۱۳۹۴ ش. را در بر می‌گیرد.

۷. سیاست پژوهشی این طرح، بر آن بوده است که تمامی منابع و مأخذ پس از رؤیت، به‌صورت بنیادی توصیف شود، اما در برخی موارد، به‌ویژه در بخش پایان‌نامه‌ها، به دلیل حجم گسترده منابع و مأخذ و نبود امکان دسترسی به اصل آن‌ها، تعداد اندکی از آن‌ها توصیف شده است. برای کسب اطلاعات در مورد این منابع، ناگزیر از مراجعه به برخی سایت‌ها و نشریات اطلاع‌رسانی و کتاب‌شناسی چون: خانه کتاب، پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی و فصلنامه کتاب‌های اسلامی بوده‌ایم؛ یا از چکیده‌های مقالات نویسنده‌ها در نشریات، برخی کتب مجموعه مقالات و فهرست‌های توصیفی، و سرانجام از اطلاعات برخی مراکز علمی و پژوهشی در اینترنت بهره جسته‌ایم. یافته‌هایی از این دست، برای هماهنگی با چکیده‌های موجود در مأخذشناسی، مابا تلخیص و تکمیل اطلاعات کتاب‌شناختی آن مورد استفاده قرار گرفته و در متن با عنوان «اقتباس» مشخص شده است. از این‌رو، ممکن است برخی از این معرفی‌ها به مناسبت‌های مختلف در اینترنت نیز قابل مشاهده و دسترسی باشد.

۸. در این مأخذشناسی، ۱۸۰ عنوان کتاب عربی و فارسی، ۷۱ عنوان کتاب لاتین، ۳۷۲ عنوان پایان‌نامه، ۹۵۰ عنوان مقالات سریات، ۷۹۴ عنوان مقالات روزنامه‌ها و در مجموع تعداد ۳۱۶۷ پژوهش مکتوب با موضوع امام صادق علیه‌السلام معرفی توصیف شده است.

۹. برای آگاهی از پدیدآورندگان آثار، نمایه مورد نیاز و برای شناسایی آسان موضوعات، نمایه‌های موضوعی؛ ادیان، فرق و مذاهب، نمایه‌های اعلام و اشخاص و اماکن فراهم آمده است. روشن است که چون موضوع مجموعه حاضر، امام صادق علیه‌السلام است، این نام در بیشتر بلکه همه آثار دیده می‌شود، کلمه «امام صادق» در نمایه‌ها نباشد.

صورت‌بندی متن و شیوه تدوین

۱. رسم‌الخط این اثر براساس رسم‌الخط مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، «نویسی شده است. ۲. ابتدا نام کتاب با قلم سیاه و برجسته در سطری مستقل آمده و پس از آن، دیگر مشخصات منابع، با استناد به بانک اطلاعات کتابخانه ملی ایران ذکر شده است.

۳. نام نویسنده در رتبه بعدی قرار دارد.

۴. سپس نام همکاران نویسنده (مصحح، مترجم، ویراستار، گردآورنده یا...) آمده است.

۵. در پایان، مشخصات نشر اثر (محل چاپ، ناشر، نوبت چاپ، تاریخ چاپ و...) ذکر شده است.

۶. برخی از آثار، دارای چاپ‌های مجدد و متعدد هستند که در این مجموعه فقط به ذکر تاریخ چاپ اول اکتفا شده است.

۷. فهرستی از حروف اختصاری که در متن مأخذشناسی از آن‌ها استفاده شده، شامل موارد ذیل می‌باشد:

بی تا: بدون ذکر ناشر

بی تا: بدون ذکر تاریخ نشر

بی جا: بدون ذکر محل نشر

ق: قمری

م: میلادی

ش: شمسی

۸. در معرفی کتاب‌ها سعی شده است دورنمایی از محتوای هر کتاب ارائه شود تا خواننده با مطالعه آن توصیف، اجمالاً از کلیات آن کتاب آگاه شود. ارائه توصیف گسترده‌تر ذیل عنوان یک اثر، الزاماً به معنای اهمیت بیشتر آن اثر نیست.

۹. در توصیف کتاب‌ها، اولویت با نسخه زبان اصلی کتاب بوده است، اما در مواردی که امکان دسترسی به نسخه زبان اصلی آن کتاب فراهم نگردیده، به توصیف ترجمه آن اکتفا شده است. در برخی موارد نیز به فراخور اهمیت نسخه اصلی و ترجمه آن، هر دو مورد توصیف شده‌اند.

۱۰. مقالات مجموعه‌ها در بخش مقالات نیز توصیف اصل کتاب در بخش کتب آمده است.

۱۱. ویژه‌نامه‌های مرتبط با کلیدواژه اسم صلی علیه السلام در نشریات و نرم‌افزارهای مرتبط با این کلیدواژه نیز در بخش کتب معرفی شده‌اند.

در پایان، جا دارد از همه کسانی که با تلاش و کوشش زرد، مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة را برای به سرانجام رساندن این طرح بزرگ یاری داده‌اند، قدس بی‌کنم و به‌ویژه از آقای محمد اسعدی به‌عنوان «مسئول اجرایی طرح» و آقای سلمان حبیبی به‌عنوان «سرگروه محققان»، و آقای محمدعلی شاه‌آبادی که سرگروه نظارت علمی بر این پروژه را بر دوش داشتند، سپاسگزاریم.

رئیس مؤسسه آموزش عالی دارالحکمة

سیدمحمد مهدی شهرستانی